

Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 10 mars 2020

ISSN 1653-0942
ISBN 978-91-7915-013-6
Riksdagstryckeriet, Stockholm 2020

Förord

Finansutskottet bjöd den 10 mars 2020 in till en öppen utfrågning i riksdagen om den aktuella penningpolitiken med riksbankschef Stefan Ingves och vice riksbankschef Anna Breman. I det följande redovisas en utskrift av de uppteckningar som gjordes vid utfrågningen och de bilder som visades av föredragshållarna under deras presentationer.

Uppteckningar från den öppna utfrågningen

Ordföranden: Finansutskottets öppna utfrågning om den aktuella penningpolitiken inleds härmed. För att det här ska bli en meningsfull aktivitet finns riksbankschef Stefan Ingves och vice riksbankschef Anna Breman på plats. Ni är varmt välkomna! Särskilt varmt välkommen är Anna Breman, som i denna egenskap gör debut i finansutskottet.

Det här går till som det brukar göra. Först får Riksbanken möjlighet att berätta för oss om sin syn på den aktuella penningpolitiken. Sedan får utskottets ledamöter möjlighet att ställa frågor.

Stefan Ingves, Riksbanken: Jag tackar för att vi än en gång får möjlighet att vara här i utskottet och prata om svensk penningpolitik. Det här är en utfrågning om den aktuella penningpolitiken. Jag ska börja med att kort motivera hur vi såg på penningpolitiken i februari, då vi senast fattade penningpolitiska beslut. Sedan kommer jag att övergå till att mer diskutera hur vi ser på läget med tanke på coronaviruset; det har ju hänt en del sedan februari.

Först ska jag alltså tala om den penningpolitiska bedömningen i februari. Då kunde vi konstatera att konjunkturen i Sverige och omvärlden mattats av en del, men – detta är viktigt – mot mer normala nivåer, ungefär som vi hade föreställt oss. Den globala konjunkturen tycktes också stå på lite fastare mark. Det hade framför allt att göra med att det hade slutits ett handelsavtal mellan USA och Kina. Före coronaspridningen syntes det en ganska tydlig stabilisering i tillverkningsindustrin. Det ser man också i förtroendeindikatorer både i Sverige och i omvärlden. I övrigt hade en del tillväxtindikatorer förbättrats, till exempel inköpschefsindex och produktionsstatistik. Samtidigt hade vi i Sverige en förhållandevis stark arbetsmarknad. Även i en del andra länder, till exempel USA, hade man fortsättningsvis en mycket stark arbetsmarknad.

När det gäller vårt inflationsmål har vi legat ganska nära 2 procent i några år. Men vad gäller de senaste observationerna dämpas inflationstakten precis som förra året, inte minst som en konsekvens av fallande energipriser. Då pratar jag om elpriser. Den milda och blåsiga vintern ledde till lägre elpriser. Det är till och med så att vi när vi gick ur världen med minusränta fick minuselpris, i alla fall en kort period. Det säger någonting om hur världen ser ut i dagsläget. Det är någonting som vi har bedömt som tillfälligt.

Sedan dess har vi fått ett nytt utfall som blev lägre än vad vi väntade oss. Januari månad är alltid en besvärlig månad när det gäller att bedöma inflationstakten. Det är också då Statistiska centralbyrån justerar vikterna i konsumentprisindex. Den här gången var det så att två tredjedelar av vårt prognosfel i januari kom från de här viktjusteringsförändringarna. De ligger kvar under hela året men lär inte ha någon större effekt på inflationstakten i ett lite längre tidsperspektiv. Resterande tredjedel av prognosfelet berodde till en del på lägre elpriser. När det gäller andra överraskningar rörande prognosen är det

bara 0,05 procent kvar. I det avseendet är det väldigt mycket teknik när det gäller just januarisiffran.

Vi får snart ett nytt utfall, men det är svårt att bedöma vad som händer nu. I och med det som nu sker i världsekonomin och enskilda länder är det uppenbart att inflationsavläsningen kommer att peka åt lite olika håll beroende på vilka priser man tittar på. Det kommer rimligtvis att vara svårt att tolka enskilda utfall framöver. Å andra sidan har den underliggande inflationen legat ganska nära 2 procent under en längre tid.

Allt det här sker mot bakgrund av en expansiv penningpolitik. Vad gäller penningpolitiken var vår bedömning i februari att räntan kommer att ligga på noll under kommande år. Då ska man till det lägga de ganska omfattande obligationsköp som vi har gjort. Det här i kombination ger stöd åt den ekonomiska utvecklingen i Sverige.

Den stora frågeställningen när man tittar framåt är det faktum att räntorna har sjunkit på global nivå de senaste 30 åren. Det finns ett antal olika strukturella orsaker till att det är på det sättet. Befolkningen blir äldre, vi sparar mer och investeringsbenägenheten har inte varit lika hög som tidigare. Det här betyder att vi nog får leva med låga räntor i den här miljön ett tag framöver, kanske ett bra tag.

Då finns det en rad utmaningar som man har att hantera i alla ekonomier. En konsekvens av låga räntor är naturligtvis hög eller högre skuldsättning. En annan konsekvens är lägre avkastning på till exempel pensionssparande och ett ökat risktagande på finansmarknaderna. Det underliggande här är låga eller negativa realräntor, alltså ränta minus inflationstakt, i en mycket stor del av världen.

Det här är frågor som vi delar med resten av världen. I en öppen ekonomi som den svenska, med helt fria kapitalrörelser, importerar vi den globala räntenivån. Det här innebär att det under ett bra tag i Sverige kommer att finnas en fråga om hur vi ska hantera det här. Det blir då i grunden frågor och frågeställningar bortom penningpolitiken, frågor som har att göra med den samlade ekonomiska politiken. Då pratar vi om skattesystem, bostadsmarknad och fördelningspolitik.

I viss mening kan man säga att det jag nu har sagt är långa trender, men det är också gårdagen – den senaste tiden har allting handlat helt och hållet om coronaviruset och vad det kan tänkas innebära inför framtiden.

I februari sänkte vi vår omvärldsprognos lite grann. Det hade framför allt att göra med Kina. Det var svårt att bedöma vart det här skulle ta vägen. Vi kunde då inte ta ställning till om det som hände i Kina skulle leda till ökad spridning och få större effekter eller inte. Men vi noterade att det kunde komma att bli så.

I dag är det uppenbart att spridningen utanför Kina har förvärrat läget. Den har inte minst ökat osäkerheten. Det räcker med att läsa tidningarna och lyssna på radio och tv för att det ska vara alldeles uppenbart. Det här innebär att det i dagsläget är svårt att bedöma de humanitära och ekonomiska konsekvenserna av det som sker och det som kommer att ske under de kommande månaderna.

Det är till och med svårt att bedöma på vilket sätt detta rullar genom världs-ekonomin – vad det innebär och hur lång tid det kan tänkas ta. OECD har uppskattat effekten på världs-bnp till mellan minus 0,5 och minus 1,5 procentenheter per år. Vi får se hur det blir med det.

Detta kommer självfallet att påverka svensk ekonomi. När export och import utgör ungefär 50 procent av bnp påverkas vi av allt som händer i omvärlden. Sedan kan naturligtvis också svensk ekonomi påverkas beroende på vad som händer hemmavid.

Det här kan leda till exempelvis leverans- och produktionsstopp. Mindre resande är uppenbart i dagsläget. Det är också så att det har lett till en ökad oro. Detta leder såklart till att det råder en stor osäkerhet kring de ekonomiska konsekvenserna av vad som nu sker. Det beror på hur länge det här håller i sig och hur omfattande spridningen blir. Det kan vi inte veta i dagsläget.

Ett sätt att illustrera det här är att ställa sig frågan: Blir den här utvecklingen som ett V, en kort dipp och sedan tillbaka till det vanliga, som ett U, det vill säga att det tar ett tag men att saker och ting sedan återgår till det normala igen, eller som ett L, det vill säga att det förblir besvärligt i ekonomisk mening under en längre tid?

Enligt den information som vi har i dag och enligt historiska erfarenheter är det mest sannolika att detta är ett tillfälligt förlopp, men det är naturligtvis ingenting som går att veta. Man kan inte utesluta ett mer utdraget förlopp som av olika orsaker blir mer eller mindre omfattande. I dagsläget finns det egentligen inte några hårda data att tillgå, utan vi får justera våra prognoser i takt med att vi får mer och bättre information. Det kommer att ta ett litet tag innan det finns tydlig eller tydligare vägledning. Dessa bokstäver ska man enbart se som en illustration, ett sätt att tänka och resonera.

Vi har försökt skaffa oss en så god bild som möjligt av vad som nu sker när det gäller svenskt näringsliv och vilka effekter som kan uppstå av coronaviruset. De senaste dagarna har vi pratat med ett ganska stort antal representanter för svenskt näringsliv. Vi har en stor databas när det gäller att prata med företag, för vi gör en regelbunden företagsundersökning. Det arbetet pågick som bäst, men utöver den företagsundersökning som är tänkt att publiceras i samband med nästa penningpolitiska beslut har vi dessutom de allra senaste dagarna kontaktat drygt 50 företag samt näringslivsorganisationer av olika slag för att lyssna på hur de ser på det uppkomna läget. I det avseendet visade det sig att detta är ett värdefullt nätverk att ha under de här omständigheterna.

Detta skiljer sig naturligtvis mellan branscher. Nu pratar jag inte om hård-data, utan det här är framför allt det som man berättar för oss när vi kontaktar ett stort antal olika företag. I dagligvaruhandeln har omsättningen ökat. Oron har lett till att kunder hamstrar varor som till exempel pasta, ris och snus. Samtidigt – och det är uppenbart – har resebranschen sett en mycket kraftig minskning i resandet och stora fall i antalet bokningar.

När det gäller industrin hade man i alla fall förra veckan inte känt av några större produktionsstörningar. Man ser till och med på vad som nu sker i Kina med en viss optimism, eftersom – såvitt man nu vet och i alla fall ryktesvis – produktionen håller på att återställas i Kina. Men samtidigt är det så att transportbranschen har stått still under den här perioden. Det innebär att det tar ett tag innan man får igång transporter igen. Man kan inte utesluta att det uppstår störningar till exempel därför att det råder brist på containrar. Dessa har naturligtvis fastnat någonstans i systemet. En stor mängd containrar som varit på väg från Kina ska tömmas. Allt detta ska hanteras.

Storföretagen ser inte i dagsläget några bekymmer när det gäller finansieringsvillkoren. Däremot är det så att man grunnar på och undrar hur det kommer att bli med finansieringsvillkoren för mindre underleverantörer. Här finns det fortfarande ett institutionellt minne sedan den globala finanskrisen, då de större företagen under en period fick agera bank för de små företagen för att hantera de finansieringsproblem som uppkom.

Bortsett från resebranschen är just nu ändå den övergripande bilden att man inte ser någon tydlig inbromsning. Det är dock viktigt att komma ihåg att det här är per fredag. Sedan får vi se vart det tar vägen framöver. Den här bilden stöds också av våra diskussioner med bankerna och med organisationer för små och medelstora företag. Som sagt kan det vara gårdagen jag pratar om. Men vi har ett fungerande nätverk när det gäller att skaffa oss information för att bättre förstå vad som nu sker.

Detta väcker naturligtvis frågeställningen: Hur möter den samlade ekonomiska politiken på bästa sätt det som nu sker? Vår bedömning är följande: För att livskraftiga företag inte ska slås ut under den här perioden kan den samlade ekonomiska politiken behöva bidra med stöd till drabbade sektorer och se till att det finns tillgång till krediter och likviditet. Även den finansiella sektorn och bankerna behöver självfallet under rådande omständigheter vara beredda att bidra i ett sådant läge.

Riksbanken kan från sin sida på olika sätt agera för att dämpa de negativa effekterna av viruset. Då pratar jag naturligtvis om de ekonomiska effekterna. Mest angeläget är det på kort sikt att se till att likviditetsförsörjningen fungerar. Vad det betyder är att banker, och genom bankerna företag och privatpersoner, har den kortfristiga finansiering som man behöver för att kunna genomföra de betalningar och affärer som man behöver göra.

Den stora osäkerhet som råder i dagsläget kan göra att likviditeten inte flödar dit där den mest behövs. Risken finns naturligtvis att det finansiella systemet under de omständigheterna förlorar sin förmåga att upprätthålla krediter och upprätthålla kreditmarknaden på det sätt som företagen behöver för att kunna bedriva sin verksamhet. Bedömningen från vår sida är just nu att upprätthållandet av kreditförsörjningen och likviditetsförsörjningen är det mest centrala. Det kan från vår sida handla om mer generösa villkor för lån till bankerna och till exempel direkta köp av värdepapper.

Under de här omständigheterna är det också så att Riksbankens tidigare statspappersköp har lett till att det finns gott om riksbankspengar och gott om

likviditet i det finansiella systemet. I dagsläget har Riksbanken ungefär 450 miljarder stående på konto i Riksbanken från bankerna. I det osäkra läge som råder nu är det viktigt att det förblir på det sättet. Därför är direktionens bedömning att Riksbankens balansräkning åtminstone inte bör minska under det närmaste året.

En lägre ränta ser vi i dagsläget inte som den viktigaste åtgärden från vår sida. Att arbeta aktivt med balansräkningen under rådande omständigheter är för närvarande en central del i penningpolitiken. Sedan får vi allteftersom ny information tillkommer revidera våra prognoser av både inflationstakten och den ekonomiska aktiviteten samt naturligtvis fundera på vad detta kan tänkas innebära för penningpolitiken.

När det gäller Riksbankens inre liv, institutionen som sådan, har vi agerat praktiskt och operativt med avseende på vad som nu sker. Vi följer Folkhälso-myndighetens rekommendationer. Vi har vidtagit ett antal ytterligare försiktighetsåtgärder för medarbetarna. Vi har ställt in det mesta av vårt resande. Vi testar om större delen av personalen kan arbeta hemifrån och ser till att våra it-system kan fungera som de ska. Därutöver: Skulle det finnas ett behov av att flytta till någon helt annan del av Sverige för att få det hela att fungera kan vi göra det. Då pratar jag om personal, inte enbart om datasystem. Därutöver är vi i daglig kontakt med våra andra myndigheter som på ett eller annat sätt hanterar frågeställningar i den finansiella sektorn.

Ordföranden: Även om det handlar om aktuell penningpolitik uppskattas förstås just i dag den lite vidare informationen om Riksbanken som institution och andra ekonomiska frågor.

Anna Breman, Riksbanken: Jag vill följa upp det som Stefan Ingves har sagt, men jag kommer framför allt att fokusera på den ökade oro som vi ser på finansiella marknader. Ni fick bilder utskickade till er i går eftermiddag. Vi har uppdaterat dem; bilderna ni ser nu gjordes efter att de svenska marknaderna stängde i går. Jag tog även med en bild på det som kallas VIX-index. Den visar hur stora svängningarna har varit på den amerikanska börsen. Detta brukar användas som ett mått på hur oroligt det är på finansiella marknader. Som ni ser har det de absolut senaste dagarna varit uppe på över 50. På de här nivåerna har det inte varit sedan finanskrisen.

Jag ska gå igenom lite olika delar av finansmarknaden för att ni ska få en känsla av hur det har sett ut. Jag är säker på att ni också har följt detta, men jag vill lyfta fram några saker. På bilden ser ni den amerikanska, den europeiska och den svenska börsen. Det har varit kraftiga fall de senaste dagarna. Nu under natten ser det ut som att det har varit lite lugnare i Asien. Men det finns en oro kring företagen och efterfrågan framöver. Det gäller både produktionsstörningar, som Stefan nämnde, och om det kommer att bli mer långtgående effekter på efterfrågan för företagen.

Den andra delen är räntemarknaden. Bilden visar tioåriga statsobligationer i USA, Sverige och Tyskland. Räntorna har fallit kraftigt. Framför allt gäller det USA. Som ni ser har den amerikanska tioåriga statsobligationen gått ned ännu lägre. I går när det stängde var det ungefär 0,5 procent. Under 1 procent var det inte ens under finanskrisen. Ni ser att även svenska räntor har följt med ned. Det har legat nedåt minus 0,5 procent på tioåriga statsobligationer i Sverige. Det här är ett tecken. Det är det som brukar ske när det är oroligt – man söker sig till säkra tillgångar. Svenska statsobligationer är en sådan säker tillgång. Däremot har räntorna gått upp exempelvis i Italien. Man har fått liknande rörelser som man såg under eurokrisen.

Kronan, som brukar vara ganska volatil när det är stökigt i omvärlden, har det varit ganska små rörelser på. De har också gått lite emot varandra. Kronan har stärkts mot dollarn, för dollarn har generellt försvagats även mot euron. Samtidigt har kronan försvagats lite mot euron. I KIX-termer, alltså handelsviktade termer, har kronan varit ganska stabil, trots all oro på marknaden. Det har inte varit några jättestora svängningar i kronan under den senaste tiden.

Det var i går eller efter helgen som vi såg ett kraftigt fall i oljepriset. Det här började redan till följd av oron kring coronaviruset. Man förväntade sig, som ni vet, att transporterna inte skulle fungera lika väl. Man såg att oljepriset sjönk. Sedan kom den här Opec plus-icke-uppgörelsen, vilket gjorde att oljepriset föll ytterligare. Detta skapade extra stress på börser och finansiella marknader under gårdagen. Över natten sedan i går kväll har det inte varit några kraftiga rörelser, utan oljepriset har åtminstone kortsiktigt stabiliserat sig kring lite drygt 35 dollar per fat. Men det är en kraftig rörelse nedåt.

Den här bilden är lite mer teknisk, men den är väldigt viktig. Den visar det som kallas kreditmarknaden och marknaden för företagsobligationer. Som Stefan nämnde är en av de stora effekterna av coronaviruset att vissa företag kan få problem med sina leveranser. Det blir produktionsstopp. Det här påverkar de företag som har finansierat sig via obligationer. Företag kan gå till bankerna och låna pengar, men vissa företag som är tillräckligt stora ger ju ut sina egna obligationer. Den här marknaden har ökat de senaste åren.

Diagrammet till vänster visar företagsobligationer som har god kreditvärdighet. Det är det som brukar kallas investment grade. Diagrammet till höger visar dem som har lägre kreditvärdighet, vilket man brukar kalla high yield på engelska. Ni ser att axlarna är olika. Vad gäller företag med god kreditvärdighet har räntorna gått upp. Det brukar vara en spread jämfört med säkra tillgångar. Det har blivit dyrare även för företag som har god kreditvärdighet att finansiera sig om de behöver ta upp nya lån.

På high yield-marknaden, för dem som har lägre kreditvärdighet, har det dock varit dramatiska rörelser. Detta gäller räntepunkter, och det är en rörelse från 300 upp mot 500. Det har alltså blivit ungefär 2 procentenheter dyrare bara på några dagar för en del företag. Detta skapar en stor stress för de här företagen. Om deras lån och obligationer löper ut blir det väldigt dyrt för dem om de behöver ta upp nya lån. Det här kommer i ett läge där företagen kan ha

problem med sin produktion och därför kanske inte får de vanliga intäkterna. Det kan vara problem med likviditeten för de här företagen.

Det här är en av de stora risker som vi ser nu, även för företag som är livskraftiga. På grund av de tillfälliga utbudsstörningarna – som vi brukar kalla det – eller produktionsstoppen kan de få problem, även om de i övrigt är hälsosamma. Utöver det är det ganska vanligt att företag relaterade till olje- och gassektorn är finansierade framför allt på den amerikanska high yield-marknaden, som den kallar sig. Det fallande oljepriset gör att det blir ännu mer stress på den här marknaden.

Jag vill också nämna att vi har sett stress när det gäller bankernas finansiering, framför allt i USA. Jag har inte med någon bild på det. Det som kallas spreadar har ökat på den marknaden, vilket kan göra att det blir svårare för bankerna att få finansiering framöver. I Sverige har vi som Stefan nämnde nära kontakt med ett antal företag. Vi har också nära kontakt med bankerna och handlargolven för att se vad som händer. Det här måste vi följa. Än så länge är det inga problem på den svenska marknaden, men om det här skulle accelerera måste man veta om att svenska banker fortfarande har mycket dollarfinansiering. Är det stökigt i USA kring den här marknaden kommer det förmodligen att spilla över in på den svenska marknaden.

När vi ser den här oron på finansiella marknader är det viktigt att vi funderar på vad som är lämpligast att göra om oron fortsätter och vi ser stora effekter på svensk ekonomi. Vad har vi för verktyg i vår verktygslåda? Jag kommer att komma tillbaka till det som Stefan redan har pratat om. Det viktiga är att vi kan använda hela vår verktygslåda om det behövs. Jag nämnde detta i det senaste protokollet från det senaste penningpolitiska mötet, så jag kommer att upprepa lite av det jag sa då.

Om det är så att vi ser ytterligare stress på finansiella marknader, framför allt om även bankerna skulle få problem – vi är inte där i dagsläget, men det här kan fortsätta – har vi möjlighet att se till att bankerna har den likviditet som de behöver. Vi har en valutareserv, så vi kan även tillföra dollarlikviditet. Det är viktigt. Valutareserven är till och med större i dag än vad den var vid finanskrisen. Här har vi mycket goda möjligheter att bidra om det skulle behövas framöver.

Det kan bli så att vi ser större negativa effekter på efterfrågan i hela ekonomin, vilket vi ännu inte gör. Som Stefan sa är det i vissa delar av ekonomin, framför allt resebranschen, som man redan ser en lägre efterfrågan. Men om det här skulle sprida sig, bli mer utdraget och drabba hela den svenska ekonomin har vi fortfarande styrräntan som verktyg. Den är på noll i dag. Det går att sänka den igen, men som Stefan sa anser vi inte i dagsläget att det skulle vara det effektivaste verktyget när vi framför allt ser produktionsstörningar och bara enskilda sektorer är drabbade.

Vi har andra åtgärder som kan vara effektivare i dagsläget. Jag vill som Stefan också gjorde framför allt lyfta fram lån till företag via banker. Som jag sa finns det företag i den här miljön som är livskraftiga men som riskerar att i värsta fall gå i konkurs. Det vi kan göra är att ge lån till bankerna med villkoret

att pengarna ska lånas vidare till företag. Jag visade ju en bild på hur stressat det är för de företag som har lite lägre kreditvärdighet. Då får ni tänka att de företag som över huvud taget har möjlighet att komma ut via obligationsmarknaden är stora företag. Vi ser en risk för att små och medelstora företag drabbas i den här oroliga miljön. Lån till företag via banker kan vara ett bra sätt för oss att se till att de företagen fortfarande har tillgång till krediter under den oroliga perioden.

Det finns ytterligare verktyg som vi har om vi skulle se större effekter på hela den svenska ekonomin. Som ni vet har vi köpt statsobligationer, men vi kan bredda de köpen. Det finns andra typer av obligationer vi kan köpa: kommunobligationer, bostadsobligationer och företagsobligationer. Det här är verktyg som blir mer aktuella om vi skulle se en riktigt djup nedgång i hela den svenska ekonomin. Vi är inte där än, men jag vill ändå nämna möjligheten. Vi har också möjlighet att göra valutainterventioner i penningpolitiskt syfte. Vi kan även använda forward guidance, som är ett sätt att ”committa” till framtida policy, så att företag exempelvis kan räkna med låga räntor under en lång period framöver.

Jag vill visa de möjligheter vi har. Jag tycker att det är bra att ha en känsla för hur obligationsmarknaden ser ut i Sverige. Det ni ser på bilden är bara i svenska kronor. Tänk nu att vi har köpt statsobligationer för drygt 300 miljarder. Men om det skulle bli stressat, vad finns det mer för typ av obligationer som Riksbanken skulle kunna köpa?

Det här är det som är stocken av bostadsobligationer. Den är i svenska kronor närmare 2 000 miljarder i utestående obligationer i dagsläget. Stocken av svenska statsobligationer är drygt 700 miljarder, så den är betydligt mindre. Stocken av företagsobligationer är nära 700 miljarder. Den är alltså inte lika stor, men nästan lika stor som stocken av statsobligationer i Sverige. Sedan har vi även kommunobligationer på drygt 400 miljarder.

Här ser ni att det finns möjligheter för oss att agera för att dämpa en nedgång i svensk ekonomi om vi skulle se mer långvariga effekter. Vi är inte där i dagsläget, men vi följer det här väldigt noga.

Detta var den sista bild jag hade att visa. Nu tar vi gärna emot frågor!

Ordföranden: Tack för två bra föredragningar! Nu går vi över till den del där ledamöterna får möjlighet att ställa frågor. Partierna får ställa frågor enligt storleksordning, och vi tar ett par frågeställare åt gången. Jag tänkte själv börja.

Det är alltid besvärligt i ett läge där det händer väldigt mycket här och nu. Vår första och viktigaste uppgift kanske är att utvärdera Riksbanken historiskt. Det gäller alltså de beslut som har fattats snarare än det som kommer framåt. Jag ska ändå börja med det som hände i december, när räntan höjdes. Denna höjning kom fram trots att man kan se att inflationsförväntningarna har börjat trenda lite nedåt. Det här är någonting som vi har sett tidigare. 2011, exempelvis, påbörjades en nedgång i inflationsförväntningarna som det tog ganska

lång tid för Riksbanken att arbeta sig igenom. Det tog tid att komma upp till målet igen.

Därför är det en relevant fråga att ställa i sammanhanget varför det här inte skulle vara betydelsefullt i detta läge. Varför en räntesänkning trots att inflationsförväntningarna ser svagare ut och trots att vi har historiska erfarenheter som visar att Riksbanken får svårt att komma tillbaka? Det kommer i alla fall att ta ganska lång tid.

En annan fråga hänger kanske mer samman med det här med kriser och om vi nu möjligen står i en sådan. 2008 valde Riksbanken att höja räntan i september innan krisen blev akut. Hur det blir den här gången vet vi naturligtvis inte ännu. Då fanns det förvisso ett utrymme, för räntan var drygt 4 procentenheter. I dag har vi nollränta, och då kommer man in på det som Anna Breman avslutade med: Var går gränsen för att det är effektivt att sänka räntan, och var börjar det utrymme där det inte längre spelar någon särskilt stor roll? Hur negativ kan räntan bli?

Och hur effektiv är den här typen av obligationsköp i stället? Vilken bedömning kan man göra mellan en fortsatt negativ ränta och obligationsköp, även om det då fanns mycket obligationer att köpa? Hur effektivt är det i ett sådant läge? Det var mina frågor.

Edward Riedl (M): Ordförande! Tack för dragningen! I dag känner många människor en ganska stor oro kring coronaviruset, och det kanske är mer kopplat till liv och hälsa än till de ekonomiska konsekvenserna, åtminstone för stunden. Men i takt med att förloppet kommer att pågå under en längre tid kommer också oron för den egna privatekonomin att öka liksom de konsekvenser det kommer att föra med sig.

Regering och riksdag kan göra en hel del både på kort sikt och på längre sikt inom ramen för finanspolitiken för att mildra dessa konsekvenser för hushållen, och vi ska självklart göra allt det vi kan.

Men min fråga till riksbankschefen gäller det man kan göra inom ramen för penningpolitiken. Om jag förstod det rätt bedömer jag att det sannolikt blir ett kort förlopp med de bästa gissningar ni kan göra i dag, det vill säga att det studsar tillbaka. Men hur tänker ni agera för att inte komma efter? En del andra riksbanker har ju börjat agera, och då ligger man tidigt i förloppet. Risken är att man missar något när förloppet blir längre än vad man hade tänkt sig.

Kommer ni att titta på hur andra riksbanker agerar, eller hur kommer ni att försöka bevaka att vi i Sverige inte kommer efter vad gäller agerandet med penningpolitiken?

Stefan Ingves, Riksbanken: I den första frågan, vad gäller inflationsförväntningarna, är den bedömning vi gjorde tidigare, före corona, att det har rätt synnerligen goda tider i svensk ekonomi under ganska lång tid. Vi har fått upp inflationen till i närheten av vårt inflationsmål kring 2 procent. Vi föreställde oss aldrig när vi introducerade minusränta 2015 att det skulle vara någonting

som skulle vara hur länge som helst. Mot den bakgrunden var vår bedömning då att vi fortsättningsvis, om räntan är noll, har en extremt låg ränta. Vi har i många år framöver en negativ realränta, om man uttrycker det på det sättet.

Vår bedömning var att svensk ekonomi är och var i ett sådant skick att det mycket väl går att höja räntan från minus 0,25 till noll och fortsättningsvis ligga hyggligt nära vårt inflationsmål. Samtidigt har vi klart för oss att även om det finns en evig diskussion om vilken nivå räntan borde vara på låter det sig inte göras att finjustera systemet med en kvarts procentenhet eller någonting sådant. Det var den bedömning som gjordes då: Det här klarar vi av. Det finns temporära effekter, till exempel fallet i elpriset, som försvinner så småningom.

Ytterligare ett element i den diskussion som vi hade då – och det här kommer tillbaka med jämna mellanrum – är att det ibland regnar mycket så att magasinen är överfulla. Nu för tiden har vi också frågeställningen om huruvida det blåser mycket eller lite. Ibland är vattenmagasinen mer eller mindre tomma, och då stiger elpriset. Men det är svårt att hantera penningpolitiken efter väderleken, så det får man helt enkelt se igenom och leva med.

Den andra frågeställningen gällde hur mycket man kan sänka räntan nu när räntan är noll. Det finns inget entydigt svar på det. Det beror i allt väsentligt på vad man gör med den ekonomiska politiken i övrigt och hur man föreställer sig att vi ska hålla igång den allmänna ekonomiska aktiviteten i svensk ekonomi om det i vid mening blir riktigt dåligt – och då pratar jag om ett scenario med hög arbetslöshet och en krympande ekonomi.

I en sådan värld är det nog tekniskt möjligt att sänka räntan till mycket låga nivåer. Men den egentliga frågeställningen är om det är meningsfullt att göra det. Ytterst kommer det då att handla om någon form av diskussion och resonemang kring frågan: Vad är en rimlig ekonomisk politik under sådana omständigheter? Vad är en rimlig rollfördelning under sådana omständigheter? Om vi skulle sänka räntan till minus 5 – bara för att göra detta tankeexperiment – kommer alla hushåll i Sverige att få en minusränta på all sin bankinlåning. I ett riktigt dåligt scenario kommer folk då att ta ut pengarna och ha dem i madrassen för att det är noll ränta på sedlar. Då får man resonera om och fundera på om det är ett meningsfullt scenario eller inte att ha det på detta sätt jämfört med att göra någonting annat.

Sedan finns det naturligtvis någonstans här en nivå som är sådan, som Anna beskrev det i sin bild, att vi närmar oss ett läge där man får ställa sig frågan: Vad är meningsfullt? Det här är väldigt viktigt. Finns det då en annan ekonomisk politik över huvud taget, eller är det så att ingen annan gör någonting alls? Om det är det senare som gäller blir vi sittande med ”det hele”. Då blir det naturligtvis mer och mer minusränta, och då ställs vi inför en frågeställning. Säg att vi skulle gå längre ned än till minus 0,5, till någonstans runt minus 1 eller så – vad händer då med alla insättningar i landet? Hur kommer den svenska ekonomin att fungera om alla bolånetagare ska få betalt för att låna ännu mer när de redan har lånat alldeles för mycket?

Det är den typen av frågeställningar vi då har att ta ställning till. Ytterst får man smaka på det och känna på frågan: Hur mycket ska vi under sådana omständigheter strula till svensk ekonomi för att med stor precision kanske uppnå inflationsmålet? Det är den typen av frågeställningar som uppkommer.

Jag har inget svar på det i dagsläget, men om man lite grann reflekterar kring vad som står i protokollen från det senaste året eller någonting sådant ser man att vi har lyckats med konststycket att få upp inflationen till 2 procent samtidigt som det var möjligt att krypa ur det här med minusränta. Det kändes bra då. Nu är omständigheterna helt annorlunda, och då får vi leva med det. Då får man helt enkelt laga efter läge, för man kan inte veta hur framtiden blir.

När det gäller frågeställningen hur man ska agera är det en sak under normala omständigheter att hantera vanlig osäkerhet. I dagsläget råder inte vanlig osäkerhet, utan i dagsläget råder vad man kan kalla för osäker osäkerhet, det vill säga att det inte går att veta. Under dessa omständigheter håller vi nära kontakt med ett stort antal centralbanker i övriga världen, för centralbanker pratar med varandra om vart världen är på väg och håller varandra informerade om vad man gör.

När det sedan gäller ekonomisk politik under rådande omständigheter måste man besluta när man tycker att det är dags att besluta. Då fattar man beslut under osäkerhet, och då går det inte att veta om besluten är rätt eller fel när de fattas. Men det följer liksom av ämbetet, så det är inga konstigheter med det.

Vi har egentligen inte, som jag ser det i dag, några tekniska begränsningar för att hantera vår verktygslåda på det sätt som vi anser nödvändigt vid den tid som vi tycker är nödvändig om vi skulle behöva gå till beslut. Då pratar jag om möjligheter att göra saker och ting i närtid. Sedan får framtiden utvisa om våra beslut var rätt eller fel, för det kan man inte veta i förväg. Det finns i den här verksamheten ett visst mått av de jämförelser man gör i sporten; det är väldigt många fler på måndagen som vet hur man borde ha lagt den där straffen på söndagen. I det avseendet är det ingen skillnad när det gäller den här verksamheten.

Men vi vet vad vi är till för och vad vi är satta att göra, och då gör vi det när vi anser att det är dags.

Anna Breman, Riksbanken: Tack för frågorna! Jag kan börja med den första frågan när det gäller höjning och inflationsförväntningar.

I december var jag med på mitt första möte som vice riksbankschef. Jag valde att reservera mig mot höjningen. Motivet var att vi fortfarande såg en nedgång, som jag bedömde det, i svensk ekonomi. Vi hade inte sett en stabilisering ännu. För mig var det viktigt att vi skulle se en höjning, och jag ville se den när vi hade tydligare tecken på att ekonomin hade bottnat och vänt upp. Inflationsförväntningarna var inte en viktig faktor för mig i det fallet. Jag diskuterade det här även i protokollet i februari, då jag anslöt mig till majoritetens syn att vi skulle ligga kvar på en oförändrad reporänta på noll. Vi vet att

inflationförväntningar tenderar att vara något bakåtblickande, och framför allt tenderar de att reagera på just energipriser.

Jag höll ett tal för precis en vecka sedan, förra tisdagen, där det finns ett antal referenser till olika forskningsrapporter kring det här. Jag tycker att det är viktigt att vi är medvetna om att vi när vi får den typ av tillfälliga effekter som låga energipriser har på inflationen ska ha ett visst mått av is i magen även när det gäller inflationförväntningarna. Om de här tillfälliga effekterna klingar ut tenderar även inflationförväntningarna att komma tillbaka. Det betyder inte att det inte är viktigt, utan det betyder att vi kan ha ett visst lugn, avvakta och se på utvecklingen. Nu har väldigt mycket förändrats bara sedan mötet i februari. Det är mer oroligt kring hela världsekonomin, och det tar vi självfallet till oss.

Penningpolitiken ska vara framåtblickande. Jag tycker att det är viktigt att vi långsiktigt tittar på hur vi styr efter vad vi förväntar oss på ett par års sikt. När vi hade mötet i februari hade vi fått ganska positiva signaler om att konjunkturen hade bottnat och var på väg upp. Som jag sa är riskerna just nu större, men när det gäller inflationen, och även när det gäller oljepriset i dagsläget, ska vi inte titta på vad som händer de närmaste månaderna. Vi ska i stället se till underliggande inflation. Det finns många olika mått. Vi ska också se vartåt konjunkturen är på väg på två tre års sikt. Det är det som också bör styra var inflationen kan vara på två tre års sikt. Jag tycker att det är viktigt att vi följer detta.

När det gäller verktygslådan hade vi en diskussion i protokollet i februari om ränta gentemot andra åtgärder. Jag måste vara lite tydlig här.

Först och främst måste vi alltid vara situationsberoende. Ni har märkt detta de senaste veckorna. Det är så mycket som händer som gör att vi kan ändra synen på vad som är de mest lämpliga verktygen om vi står inför en nedgång. Det jag ville betona var att vi har möjligheten att bredda tillgångsköpen mer än vad en del andra centralbanker har. Riksbanken har köpt statsobligationer, och det motsvarar ungefär 7 procent av svensk bnp. Det ECB och Fed gjorde som mest var att köpa obligationer som motsvarar ungefär 20 procent av euroområdet och amerikansk bnp.

Riksbanken har alltså i det sammanhanget gjort relativt sett mindre, vilket gör att jag tror att det är möjligt att bredda tillgångsköpen, få en god effekt och dämpa nedgången i svensk ekonomi om vi skulle stå inför det. Jag tycker att det är viktigt att ha med sig detta, och det var därför jag ville visa er de här stockarna och hur mycket som faktiskt finns.

Det viktiga budskapet i dag är att vi verkligen ska se till att om vi agerar – och som Stefan sa kan vi agera när vi vill – ska vi göra det som är mest lämpligt i den situationen. Just nu är det produktionsstörningar som hotar företagens likviditet. Det är efterfrågeeffekter, men de är väldigt begränsade till vissa sektorer i svensk ekonomi. Då ska vi göra det som ger mest effekt i dagsläget, och i dagsläget bedömer vi inte att det är en räntesänkning. Det hjälper inte mot produktionsstörningar från Kina och norra Italien, exempelvis.

Dennis Dioukarev (SD): Det är onekligen en svårnavigerad miljö ni har i normala fall. Lägg därtill den senaste tidens händelseutveckling, och miljön har blivit ännu mer komplicerad för er del. RBA, Bank of Canada och Fed har redan sänkt. SEB sänker väl sannolikt på torsdag. Samtidigt har effekterna hittills varit begränsade och i vissa fall närmast kontraproduktiva. Jag tänker exempelvis på marknadens reaktion på 50-punktssänkningen.

Sedan tycker jag att man kan fundera på hur mycket billiga pengar man egentligen kan fixa vid en förestående pandemi. I detta sammanhang har ni naturligtvis kommunicerat beredskap. Jag undrar: Vilka förutsättningar ser ni att vi har för att uppnå önskvärd effekt till skillnad från andra centralbanker med mer krut? Samtidigt undrar jag vilken utveckling ni ser framför er om vi skulle avvika från omvärldens räntepolitik. Jag tänker exempelvis på sådana saker som kronkurseffekter.

Emil Källström (C): Jag uppehåller mig också kring de farhågor jag tror att vi alla går runt och bär på just nu. En av lärdomarna från finanskrisen var att samarbete centralbanker emellan var mycket viktigt. Där spelade inte minst Fed en roll inte bara för den amerikanska ekonomin. Man agerade också för att dämpa oro och hjälpa upp situationen också i andra länder. Den amerikanska diskussionen om Fed har minst sagt förändrats sedan dess. Man talar om penningpolitik dels mycket mer interventionalistiskt, dels betydligt mer nationalistiskt. Då sitter jag och funderar och följer detta med oro.

Men i vilken mån märks detta av på golvet? Hur ser den transatlantiska länken när det gäller centralbanker ut i det läge vi nu går in i?

Stefan Ingves, Riksbanken: Den första frågan gällde önskvärd effekt av penningpolitiken. Det handlar om att göra vad vi kan under rådande omständigheter för att pengarna ska hamna där de har störst effekt. Ett annat sätt att uttrycka det på mitt fikonspråk som ekonom är att säga att det är viktigt att pengarna når dem som har högst marginell konsumtionsbenägenhet, det vill säga de som inte bara sparar pengarna utan också använder dem – och helst då naturligtvis i den svenska ekonomin. I det avseendet är det som säkert är väl värt att fundera kring – i ett riktigt dåligt scenario – egentligen i grunden en kombination av penningpolitik och finanspolitik.

Låt mig utveckla lite här. Penningpolitiken gör det billigare att låna på ett eller annat sätt. Det gäller särskilt om man sänker räntan, för räntan regnar ned över alla på ungefär samma sätt. Under rådande omständigheter är ett scenario där det enda som händer är att hushållen lånar ännu mer till bostäder, och så händer det inte så mycket mer. En annan variant på det hela är att man använder finanspolitiken och ser till att de som använder pengarna, till exempel ute i kommuner och vanliga medborgare, kan hålla igång den efterfrågan som gynnar alla i svensk ekonomi. Det är inte min sak att göra de här bedömningarna, utan jag redogör enbart ungefär för hur det kan se olika ut i det här sammanhanget.

Det leder också till en annan frågeställning. Ursäkta att jag lite grann missade den tidigare frågan om ränta i förhållande till att göra andra saker och att använda balansräkningen. Under rådande omständigheter är det mer rimligt att använda balansräkningen och försöka göra så gott man kan så att pengarna hamnar där de får störst effekt jämfört med att ändra räntan, som så att säga regnar ned över alla. Det är den typ av frågeställningar som kommer att komma under de kommande månaderna beroende på hur bekymmersamt eller inte bekymmersamt det är i världsekonomin och i den svenska ekonomin och vilka effekter det sedan kan tänkas få.

När det gäller Emil Källströms fråga om centralbankssamarbete kan jag säga att centralbanker samarbetar i den meningen att vi resonerar och diskuterar. Men samtidigt måste man ha klart för sig att Sverige är litet i det här sammanhanget. Det innebär att vi aldrig kommer att vara tillfrågade när de andra gör det de gör, utan även vi får läsa i pressmeddelanden vad de har för avsikt att göra. Man måste förstå att det är så världen ser ut under rådande omständigheter. Det beror på att om man är liten fungerar världen på ett annat sätt jämfört med om man är stor.

Vi vet att vi har god information om vad man gör, varför och så vidare. Men det är inte så att det i dagsläget finns ett organiserat internationellt samarbete. Och det är inte så konstigt, för det har ytterst att göra med att alla centralbanker har ett nationellt mandat. Ingen centralbank har ett internationellt mandat. Det skulle i så fall vara Internationella valutafonden. Under besvärliga omständigheter tenderar var och en att vara sig själv närmast även om det kanske skulle löna sig att samarbeta. Det är det som är den stora svårigheten.

Anna Breman, Riksbanken: Jag tycker att ni båda tog upp väldigt viktiga frågor just när det gäller effektiviteten och samverkan. När det gäller effektiviteten vill jag igen komma tillbaka till detta: Tänk er det läge som vi befinner oss i just nu, med coronaviruset och den oro som det har skapat. Då är det tre effekter vi behöver hålla koll på.

Det är utbudsstörningarna, som vi kallar dem, alltså produktionsstörningar för de företag som behöver importera varor. Det gäller industrin, men det är också detaljhandeln. Det kan vara kläd- och skohandeln och möbelföretag. Det skapar en störning, och där har vi risken att dessa företag får problem. Det är värst för de små och medelstora företagen. De stora företagen har lättare att få finansiering via bankerna. De mindre företagen kommer förmodligen att ligga längst bak i kön när produktionen från Kina kommer igång igen, för man prioriterar de stora företagen. De har också generellt sett svårare att få finansiering av banker. Ni måste förstå att när det gäller den effekten på ekonomin är möjligheten att tillföra det som vi kallar likviditet via bankerna, alltså att se till att bankerna kan fortsätta att låna ut till företagen, förmodligen den mest effektiva sak vi kan göra för att dämpa effekterna i närtid. Detta är alltså den ena delen: produktionsstörningarna.

Den andra delen är efterfrågeeffekter. Man ser det exempelvis på turistnäringen. Det är svårt, för det är bara delar. Vi ser inte stora efterfrågeeffekter på hela ekonomin i Sverige, utan det är vissa branscher. Det är svårt för oss som centralbank att gå in och rikta oss mot enskilda branscher, utan då kan det vara andra politikområden som kan vara mer effektiva. Det här får vi följa, och det är samma sak här: Vi måste se till att de företag som drabbas i den här miljön av efterfrågestörningar kan låna under den period som det går dåligt för dem. Det är det viktigaste vi kan göra, så det är egentligen samma stöd då som är det mest effektiva.

Den tredje effekt som vi ska ta med oss – vi har talat om utbudseffekter, det vill säga produktionsstörningar, och efterfrågeeffekter på delar av ekonomin – är oron via finansiella marknader. Ni vet att när det är riktigt stökigt på finansiella marknader kan hushåll och företag bli mer försiktiga. Det är en risk som vi får vara vaksamma på. I dagsläget är det fortfarande begränsade effekter. Det finns risk att det blir svårt för den svenska banksektorn, men vi är inte alls där ännu. Men då kan vi tillföra likviditet i banksektorn, och där har vi mycket goda förutsättningar att göra det som skedde vid finanskrisen.

Jag känner mig trygg med att vi har verktyg för att dämpa effekter på svensk ekonomi i dagsläget, och framför allt även om läget skulle förvärras. Det är det budskap jag tycker att man ska ha.

Du nämnde även frågan om vad som händer om vi avviker – om andra sänker räntan och vi inte gör det. Jag hade med mig grafen på den svenska kronan, och vi har sett ganska små effekter. Vi har sett lite effekter på dollarn när kronan har stärkts mot dollarn. Fed har gjort räntesänkningen, och det kanske kommer ännu mer. Samtidigt har kronan försvagats något mot euron. Totalt sett är det alltså relativt små effekter på kronan i dagsläget. Jag tror att vi kan känna oss ganska trygga med att vi inte behöver oroa oss för jättestora effekter, men med det sagt: Vi kommer självklart att följa det här väldigt noga och ta hänsyn till det om vi skulle se större effekter.

Jag vill bara upprepa vad Stefan sa när det gäller samverkan. Det är självklart så att vi har kontakt med andra centralbanker runt om i världen, och vi samverkar som ni vet även med svenska myndigheter. Det är också en väldigt viktig del att vi ser till att vi har kontakt med Riksgälden och Finansinspektionen löpande. Vi ser till att vi för ett samtal med alla viktiga berörda parter.

Ida Gabrielsson (V): Det märks att vi är inne på samma spår här allihop, så en del av de funderingar jag hade har blivit utredda.

Jag uppfattade en del av det du sa om de sjunkande oljepriserna och Opec plus, men jag skulle vilja att du utvecklade det lite mer. Ser man det bara som en tillfällig risk, och hur analyserar man den långsiktiga påverkan på ekonomin från detta?

Joar Forssell (L): Jag instämmer också i att det är mycket som redan har sagts. Det är många svenska medborgare som i dagarna har suttit och tittat oroligt på

sina Avanzakonton och annat och följt börsutvecklingen, särskilt kanske i går. Man kanske kan vara glad över att charterresor nu verkar vara på rea i stället, så att man kan köpa mer för de pengar man har kvar.

Men min fråga handlar om de åtgärder och verktyg som Riksbanken har när det gäller att lugna marknader och helt enkelt se till att få mer stabila marknader. Kan ni reflektera över risken att åtgärder som inte lyckats lugna marknaden i stället riskerar att göra marknaden ännu mer orolig därför att man riskerar att tappa förtroendet för institutionerna? Kan ni kanske utveckla lite hur ni ser på just den psykologiska effekten och risken att vi får se att oro skapar ännu mer oro och att det blir en ond spiral? Det handlar ju inte bara om de ekonomiska aspekterna utan också om de psykologiska. Vilka verktyg har Riksbanken och hur starka är de, som ni ser det?

Stefan Ingves, Riksbanken: Det är väldigt svårt att uttala sig om oljepriset, inte minst eftersom det har fallit så mycket på sistone. Men ytterst är det produktionskostnaden som styr. När det i slutändan är produktionskostnaden som styr bestäms det i dag av hur uthållig man är i det spel som nu sker mellan två oljenationer. Om man sänker priset väldigt mycket går det naturligtvis dåligt på många olika håll. Men någon gång går det dåligt för en själv också om man sänker priset under produktionskostnaden.

Det är alltså rimligt att anta att det i den oljekartell som man försöker hålla ihop är ungefär det som för närvarande pågår. Om man anser att det är geopolitiskt angeläget att hålla ett väldigt lågt oljepris, för att verkligen se till att någon annan slås ut, handlar det om vem som blinkar först och de ekonomiska konsekvenserna av det.

Från ett svenskt perspektiv betyder det att om någon vill skänka olja till Sverige till ett väldigt lågt pris är det svårt att se att Sverige, i ekonomisk mening, skulle ha någon stor nackdel av det. Det kan leda till en massa trassel i världsekonomin, och olja är kanske inte någon drömprodukt att konsumera mer av. Men i närtid blir det helt enkelt lite billigare att köpa olja. Sedan får man se hur länge det varar och fundera på vad det kan tänkas innebära.

För vår del innebär det högst sannolikt ytterligare en överraskning när det gäller inflationsprognosen, à la fallande elpris som vi hade tidigare. Men som Anna pratade om är det, med ett tidsperspektiv på två tre år eller något sådant, högst rimligt att anta att oljepriset så småningom kommer att stiga igen. Då försvinner den effekten ur tidsserien när det gäller konsumentprisindex. Men det är inte en fråga som penningpolitiken egentligen är skapt för att reagera på på kort sikt. Om det uppkommer ett priskrig på olja, som vi tror är övergående – det är svårt att säga hur lång tidsperioden kommer att bli – är penningpolitiken inte designad för att reagera på det.

Joar Forssell frågade om åtgärder, verktyg och oro. När en del av arbetet består av att hantera det okända måste man vara beredd att göra om och göra om och göra om, eftersom man inte kan veta i förväg. All hantering av svåra ekonomiska förhållanden bygger på att göra om så att man förr eller senare får

det dit man vill, eftersom man inte kan veta allt i förväg. Man får helt enkelt leva med att vissa beslut är mindre bra och andra är bra. Det viktiga är att summan av besluten i genomsnitt är någorlunda rätt. Det är ungefär så det fungerar.

Man behöver ha en tanke, en idé, om åt vilket håll det gäller att ta sig. Men man kan inte i förväg säga: Vid den tidpunkten ska vi göra exakt det ena eller det andra. Man behöver ha en plan A, en plan B och en plan C. Sedan får man laga efter läge och var man så gott det går tycker sig förstå att det befinner sig.

Det är också alltid en utmaning att under sådana omständigheter kommunicera det okända. Det är allas vår önskan att veta hur framtiden ska bli. Men det kan vi inte veta. Det vi kan göra är vårt bästa, givet vår roll, när det gäller att hantera frågorna. Man får helt enkelt vara beredd att göra så gott man kan och argumentera därefter. Om det visar sig att världen blev annorlunda får man notera det, och så börjar man om tills man får det dit man vill.

Anna Breman, Riksbanken: Jag kan lägga till några detaljer. Både börskurserna och oljepriset har rört sig mycket på bara några få dagar. I det läget får man, som Stefan sa, förstå att det lika gärna kan röra sig åt andra hållet nästan lika snabbt igen.

Jag vill betona att vi följer alla de här utvecklingarna hela tiden för att vara uppdaterade. Men några saker som är viktiga att följa är bland annat företagsobligationsmarknaden, som jag nämnde. I fråga om effekterna har jag lyft fram klimatfrågan några gånger just när det gäller shalektorn i USA som är väldigt utsatt när det gäller exempelvis high yield. Störningar i den sektorn sprider sig genom att bankerna har dåliga lån och så vidare. Då blir det stress i det finansiella systemet. Det är alltså viktigt att vi följer den utvecklingen.

Det är också viktigt att vi funderar på vilka banker som är exponerade mot de sektorerna även i Norden. Det gäller inte så mycket i Sverige men exempelvis i grannlandet Norge.

Det är även viktigt att vi funderar på hur hushållen påverkas av fallande börskurser. Det blir i det läget förmögenhetseffekter på hushållen. Det är sådana saker vi får följa.

Effekterna på två tre års sikt, när det är så här stökigt, behöver vi återkomma till och se hur utvecklingen blir. Men det är några saker som det är viktigt att hålla koll på.

Joar frågade om börsen och marknaderna. Det är viktigt för er att ha med er vår strategi i det här osäkra läget. Jag upprepar igen mycket av det som Stefan har sagt och som vi presenterade. När det är sådan här osäkerhet kan vi inte, även om vi redan är inne i mars, sitta och vänta på till exempel vanliga bnp-data för första kvartalet; de kommer att komma i slutet av maj. Våra fantastiska medarbetare på Riksbanken har därför jobbat väldigt mycket de senaste dagarna och har ringt runt till alla de här företagen för att få förstahandsinformation om hur det faktiskt ser ut.

Vi har ringt inte bara direkt till företagen. Vi har ringt till Svenskt Näringsliv och andra organisationer som har kontakt med företagen för att få deras syn. Vi har även ringt till handlargolven, inte bara för att följa kurserna – det kan vi göra via våra Bloombergterminaler – utan också för att få en känsla av stämningsläget på marknaden, vad det är som händer.

Vi följer alltså företagssektorn för att få realtidsinformation som inte finns i övrigt ännu. Vi följer marknader. Vi följer och har kontakt med bankerna, inte bara i Sverige utan även utomlands, för att se hur marknaderna faktiskt fungerar. Det är inte bara fråga om exakta kurser utan också om likviditeten på marknaden.

Man ska också komma ihåg att när det blåser i omvärlden kan vi hantera det som får effekter på svensk ekonomi och dämpa de effekterna. Men om det är stökigt på börserna i USA och Europa kommer det att spilla över på Sverige.

Jag upprepar mig, men det vi kan göra är alltså att verkligen ha stenkoll på allting som händer, kommunicera de verktyg som vi kan ta till och ha en god beredskap. Och jag känner mig som sagt ytterst trygg med att vi har en god beredskap i det här läget.

Karolina Skog (MP): Det har blivit tydligt här i dag och ni är tydliga med att det som händer i omvärlden kommer att få effekter på svensk ekonomi och för våra företag och att behovet av stimulanser kan komma att öka.

Min fråga handlar om att följa upp det som vice riksbankschefen sa, och som finns i protokollet, om expansion av balansräkningen. Du har nämnt möjligheten att också köpa företagsobligationer. Jag vill följa upp hur ni båda resonerar kring det. Vi fick en jättebra genomgång här av vilka pengar som finns. Men mina frågor handlar bland annat om hur ni ser på det. Finns det på kartan att det kan bli aktuellt för er att köpa företagsobligationer? Jag vill gärna höra era resonemang kring det.

När eller om det blir dags vill jag följa upp en annan sak. Ni har redan uteslutit vissa obligationer av klimatskäl. Om man går in på företagssidan, är det i det läget rimligt att ställa liknande krav kopplat till klimat och fossila investeringar? Hur skulle det i så fall se ut?

Ingela Nylund Watz (S): Tack för era dragningar inledningsvis! Mycket är redan uttömt. Som alla redan har sagt här i dag är det väldigt oroligt och osäkert. Då är det roligt att höra er säga att det, som det ser ut nu, inte finns någon anledning att vara orolig när det gäller de svenska bankerna.

Däremot känns det som en ganska obehaglig kombination att ett helt land, Italien, är i karantän och dessutom har svaga offentliga finanser och väldigt svajiga banker. När det gäller penningpolitikens utformning framöver, hur resonerar ni om den kombinationen i Italien? Läget känns väldigt olyckligt på alla sätt och vis.

Stefan Ingves, Riksbanken: Skälet till att företagsobligationer är på tapeten, jämfört med då man tidigare har funderat på vad man ska göra, är att det tog ganska lång tid innan vi fick en marknad för företagsobligationer i Sverige. Nu har vi en marknad för företagsobligationer. Då är det rimligt att fundera på om man vid behov kan använda den för att underlätta. Det har att göra med det som tyvärr nästan alltid gäller: att marknader tenderar att fungera som sämst när man behöver dem som mest. Någon behöver till slut gå emellan, och vi är en aktör som kan göra det.

Sedan handlar det återigen om var pengarna gör mest nytta. Det får man fundera på och ta ställning till. När det gäller företagsobligationer är det nämligen också en fråga om vilken risk man tar. Inte alla företagsobligationer har en rating. Och det är framför allt stora företag som ger ut obligationer. Det betyder att man får väga att göra det mot att göra någonting annat.

Den andra frågan gällde företagsobligationer och i vad mån man gynnar klimatet eller inte. Det är ett övervägande som kanske finns i bakhuvudet. Men under rådande omständigheter – nu pratar jag om riktigt dåliga omständigheter och något som är temporärt – är det mer en långsiktig fråga hur man hanterar det i största allmänhet. I dagsläget är frågeställningen framför allt hur man över huvud taget ska åstadkomma en standardiserad rapportering när det gäller låt oss säga obligationsemissioner så att det går att förstå vad företagen gör och så att vi alla är överens om att vi förstår samma sak.

Den frågan kommer rimligtvis att finnas där och under lång tid. Men jag kan inte se att det skulle vara en huvudfråga i dagsläget, om vårt uppdrag på kort sikt är att göra vad vi kan för att hålla igång svensk ekonomi. Anna har ägnat betydande tid åt att fundera på de frågorna. De kommer att finnas där under lång tid, också efter att den episod som vi pratar om i dag ligger bakom oss.

I fråga om Italien – ja, den som det visste! Italien har i dag en statsskuld på ungefär 130 procent av bnp. Italien har dessvärre ganska hårdnackat undvikit att få ordning på sin banksektor. Det kommer tillbaka under rådande omständigheter, och då får man en olycklig kombination med banker som innehar statsobligationer. Då gäller det att ta sig ur det. Vi får se den närmaste tiden vad det kan tänkas innebära för den italienska ekonomin. Det är svårt att se hur man ska hålla igång efterfrågan och återställa normalitet i Italien utan någon form av expansiv finanspolitik, eller vad man nu kallar det. Det betyder på kort sikt att man måste låna någonstans och på något sätt.

Det finns ytterligare en komponent som sannolikt spelar roll. Jag kanske har lite fel vad gäller proportionerna, men jag drar mig till minnes att huvuddelen av den italienska statsskulden innehas av italienarna själva. Man har alltså haft en stark preferens i Italien för att inte betala skatt och i stället skuldsätta sig. Statsskulden är ju i grunden en skuld som man har till sig själv. I det avseendet är det naturligtvis inte någon nackdel under rådande omständigheter. Då finns nämligen huvuddelen av skulden inte någon annanstans. Men det förbättrar ingenting i Italien. I det avseendet är det föga avundsvärt att vara i det läget. Men det mesta är i varje fall inte utanför Italiens gränser.

Jag utgår från att det kommer att behöva bli en diskussion inom såväl EMU som EU i vid mening om vad som händer i Italien och hur vi ska hantera den frågan i ekonomisk mening. Det kommer att vara en angelägenhet för alla. Oberoende av varför ett land historiskt har hamnat där det är spelar gårdagen aldrig någon roll när det gäller framtiden. Och eftersom vi har ett så pass öppet ekonomiskt system i dag har alla andra länder också nytta av att saker och ting hålls igång i Italien. Även Italien köper nämligen lite grejer från Sverige, och det har vi nytta av.

Vad den diskussionen kommer att innebära de kommande månaderna kan jag inte riktigt svara på. Men min gissning – det är enbart en gissning – är att det i något skede blir en fråga för Europas finansministrar att diskutera vem som ska göra vad.

Anna Breman, Riksbanken: Ibland får man frågan om man är en duva eller en hök. Just nu känner jag mig lite som en papegoja, som bara upprepar redan sagda saker. Och det vill man ju inte vara. Vi har diskuterat företagsobligationer, och jag tycker att Stefan sammanfattade det väldigt väl. Men jag ska ändå kort upprepa att vi tittar på alla verktyg vi har i det här läget.

Det är som sagt många företag som riskerar att råka illa ut i dagsläget. Men om man tittar på marknaden för företagsobligationer kan man, precis som Stefan sa, se att det i Sverige handlar om främst mycket stora företag, mycket fastighetsbolag. Och det är inte de som är mest utsatta i det här läget.

Om det är någonting som verkligen är lämpligt och som skulle kunna vara ett gott bidrag till svensk ekonomi i fallet med coronaviruset och dess effekter är det alltså snarare lån till banker som går vidare till företag på ett bredare sätt. Då kan man nämligen nå alla företag. Att köpa företagsobligationer skulle därför inte ligga högre upp än det gör i dagsläget.

Andra aspekter är, som Stefan sa, någonting som vi verkligen behöver analysera ordentligt. Hållbarhetsaspekten är en sådan. Då vill jag verkligen lyfta fram att vi behöver ta hänsyn till kreditvärdigheten på de obligationer som vi eventuellt skulle köpa i framtiden. Det är väldigt viktigt. Vi behöver kolla igenom de legala aspekterna ordentligt, så att vi inte går emot de legala ramverken.

Man ska komma ihåg – det nämnde Stefan också – att det ännu inte finns någon enhetlig definition av vad som är grönt och brunt. Det är alltså svårt att till och med utesluta det som vi kanske inte skulle tycka var aptitligt om vi inte ens kan definiera det på ett tydligt och bra sätt.

Den sista och väldigt viktiga aspekten är att tanken med köp av företagsobligationer är att det ska stimulera ekonomin och skapa ökad efterfrågan. Säg att ekonomin faktiskt börjar gå betydligt bättre efter ett tag. Om vi då antingen har överviktat grönt eller underviktat brunt sker motsatt effekt när ekonomin börjar gå bättre. Om vi undviker att köpa det som vi anser vara brunt – om det går att hitta en definition – betyder det att räntorna skulle öka, och priset på obligationerna skulle gå ned. Men om det då går åt andra hållet får det motsatt

effekt och gör de obligationerna mer attraktiva i ett bra konjunkturläge. Det är absolut ingenting man skulle vilja eftersträva.

Det är alltså en komplex fråga. Vi kan inte säga att vi inte kommer att ta den typen av hänsyn. Men vi behöver förhålla oss till alla de svåra frågor som det innebär i ett sådant läge och till vad som finns i Sverige. Den stora marknaden, som har hög kreditvärdighet när det gäller företagsobligationer, är framför allt fastighetsbolag. Det kan man ha med sig.

Det vi har gjort handlar om valutareserven. Det är en lite annan sak. Där finns inte företagsobligationer, utan det är statsobligationer eller delstatsobligationer.

I fråga om Italien behöver jag inte vara papegoja. Stefan har gott och väl uttömt det ämnet.

Ordföranden: Repetition är inte något okänt i just de här sammanhangen och har en viktig funktion. Det är bara att fortsätta upprepa budskapen. Jan Ericson kanske har ett nytt budskap?

Jan Ericson (M): Jag ska försöka att inte upprepa mig för mycket.

Man känner att man har varit med ett tag när man känner igen en kris och kan jämföra med tidigare kriser. Under 90-talskrisen satt jag på banksidan och träffade företagare som hade enorma likviditetsproblem. Precis samma bild fick jag under finanskrisen när jag som politiker träffade företagare som också talade om sina likviditetsproblem. Jag ser att i grunden välmående företag som helt enkelt inte har några pengar, inte kan betala löner och inte kan driva sina verksamheter är den absolut största ekonomiska risken vi har i samhället vid en sådan här kris.

De senaste åren har vi ställt allt starkare och tydligare krav på bankerna när det gäller kreditgivning och omsorg om bankernas balansräkning. Nu förväntar vi oss, på något märkligt sätt, att bankerna i ett krisläge plötsligt ska vara lite mer generösa med sin kreditgivning. Det får jag inte riktigt ihop. Min erfarenhet från både banksektorn och den här sidan är att det inte finns någonting som är så försiktigt som en bankledning i ett allvarligt krisläge. Då drar man verkligen åt kranarna maximalt och väldigt snabbt.

Ni säger att ni vill se ett system där ni kan hjälpa bankerna med mer pengar mot villkor att pengarna också når de lite mindre företagen. Jag blir väldigt nyfiken på hur detta ska gå till rent konkret och på vilka verktyg ni har för att få bankerna att göra det.

Ordföranden: Det var den sista frågeställaren på min lista. Riksbankscheferna får möjlighet att svara och eventuellt addera några avslutande kommentarer.

Stefan Ingves, Riksbanken: När det gäller kravet på bankerna kan vi vända på det. Anta att vi inte hade ställt några krav på bankerna. Då hade de med mycket

stor sannolikhet haft ännu lägre eget kapital, och det är det som räknas när det är bekymmersamt, inte teoretiska kalkyler utan riktigt eget kapital. Det är nämligen det som är förlustbärande.

Vi ska vara glada för att de kraven har ställts de senaste tio åren på olika håll i världen. Då börjar man nämligen i ett bättre läge jämfört med om man inte hade gjort det. Om man har lågt eget kapital när det är bekymmersamt blir det ännu mer bekymmersamt väldigt mycket fortare. Jag tror att det är en mycket stor fördel att vi har ett bättre läge i dag än för tio femton år sedan.

När det gäller vad vi kan bidra med är det ytterst en fråga om på vilka villkor vi lånar ut. Villkoren måste vara sådana att lånen på ett eller annat sätt inte blir av eller upphör i någon form om pengarna inte finner sin väg ut till företagen. Man får fundera på juridiken i det och hur man konstruerar ett sådant system. Det kan vara tekniskt nog så besvärligt att få det att hamna rätt. Men under sådana här omständigheter är avsikten inte att åstadkomma ett system vars enda effekt skulle bli högre utdelning eller fler bonusar.

Det är väldigt centralt och lite meckigt – om jag kan uttrycka mig på det sättet – att se till att pengarna hamnar på rätt ställe. Men det finns tekniker för att göra det. Jag kan inte gå igenom det i detalj i dagsläget. Men jag hoppas att det ändå fångar någorlunda vad man behöver ha i åtanke. Det är ungefär på det sättet man får gå till väga.

Ett annat sätt att beskriva det är att när vi lånar ut pengar till en bank, säg under krisen 2007, 2008 och 2009 då den stora frågan var att få ut pengar i systemet i vid mening, är de avgörande frågorna för vår del vilka krav vi ställer, vilka säkerheter vi ställer, vilken typ av reduktion eller haircut det ska vara på säkerheterna och hur det ska gå till. Bankerna tar emot pengarna. Sedan hanterar de det för sin egen del.

I det här fallet är det lite annorlunda. När det gäller den första delen i det här, att låna ut pengar till bankerna, är det i teknisk mening ett liknande system. Men sedan måste man lägga till ytterligare ett ben i det här där man specificerar och ser till att lånevillkoren är sådana att pengarna också vandrar vidare i systemet på ett bra sätt. Då pratar vi om till exempel villkor, säkerheter och ränta.

Anna Breman, Riksbanken: Jag kan lägga till just när det gäller lån till företag via bankerna att det finns en del internationella exempel som har fungerat och som kan utvärderas. Bank of England gjorde någonting som heter funding for lending. Där var det villkorat just att pengarna skulle gå vidare ut mot företagssektorn. Även ECB har gjort något som kallas Tltros. Det står för targeted longer-term refinancing operations, alltså långa lån till bankerna med villkor att de ska ut. Jag tror att ECB har gjort det mot både hushållssektorn och företagssektorn.

Som Stefan sa är nyckeln i det här att se till att villkoren är sådana att bankerna har incitament att ta upp det och även låna vidare. Sedan kan vi följa upp för att se vart pengarna går. Man kan även, efter en period, om man ser att

det inte kommer dit det ska, korta ned det eller avsluta det. Man kan också göra det i omgångar, så att man först erbjuder en viss mängd lån och ser hur upptagningen blir. Sedan kan man kanske komma med ytterligare en omgång.

Det finns alltså olika sätt att se till att det blir ett effektivt verktyg. Men det är en ytterst relevant fråga. Och de olika teknikaliteterna kring det är väldigt viktiga aspekter.

Ordföranden: Då har den öppna utfrågningen kommit till sin ände. Vi tackar Stefan Ingves och Anna Breman för föredragningarna och svaren på ledamöternas frågor.

BILAGA

Bilder från utfrågningen

Bilder visade av Stefan Ingves, Riksbanken:

Inledning om penningpolitiken

Riksdagens finansutskott
10 mars 2020

SVERIGES RIKSBANK

Stefan Ingves
Riksbankschef

Penningpolitiska bedömningen i februari

- Konjunkturen i Sverige och omvärlden mattas av mot mer normala nivåer
- Handelsavtal mellan USA och Kina
- Före corona-spridningen, stabilisering i tillverkningsindustrin
- Fortsatt uppgång i indikatorer även under februari
- Förhållandevis stark arbetsmarknad i både Sverige och omvärlden

Inflationen dämpas av låga energipriser i år

Årlig procentuell förändring, pricken avser utfall för januari.

Källor: SCB och Riksbanken

Låga räntor under lång tid

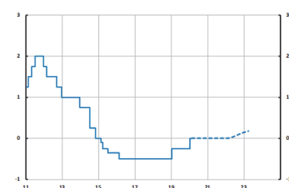
Ger stöd åt ekonomin och inflationen

Räntor har sjunkit globalt senaste 30 åren av strukturella skäl. För med sig:

- Högre skuldsättning
- Lägre avkastning (ex pensionssparandet)
- Högre risktagande och tillgångspriser

Hur vill vi i Sverige hantera detta?

Nollränta de kommande åren

Reporänta, procent

Källa: Riksbanken

Ökad osäkerhet till följd av corona-viruset

I februari sänkte vi vår omvärldsprognos, framförallt för Kina

Spridningen utanför Kina har förvärrat läget

WHO ser hög risk för spridning och påverkan globalt

OECD uppskattar effekten på världs-BNP till

-0,5 till -1,5 p.p. i år

Svensk ekonomi kommer också påverkas

Stor osäkerhet om de ekonomiska konsekvenserna

Blir utvecklingen ett V, ett U eller ett L?

Givet dagens information troligen tillfälligt förlopp

Utesluter inte att konsekvenserna blir mer omfattande

Tar tid innan gängse data ger vägledning

Svenska företag om effekterna hittills av corona

Samtal i slutet av förra veckan med drygt 50 företag i vår Företagsundersökning

- Ökad omsättning i detaljhandeln, hamstring av varor
- Kraftigt minskat resande och hotellbokningar
- Industrin har hittills klarat svårigheterna

Övergripande bilden är ännu ingen tydlig inbromsning, men läget kan snabbt förändras

Policyberedskap

Beredskap att med ekonomisk politik bidra till att livskraftiga företag inte slås ut

- Stöd till drabbade sektorer
- Tillgång till krediter och likviditet

Andra politikområden bättre lämpade för riktade åtgärder

Riksbanken kan låna ut pengar till företagen via bankerna och vidta andra åtgärder

Beredskap att vid behov göra penningpolitiken mer expansiv

Åtgärder för att verksamheten ska fungera med anledning av Corona

Bilder visade av Anna Breman, Riksbanken

**Stor oro på
marknaderna i spåren
av coronaviruset**

Riksdagens finansutskott
10 mars 2020

SVERIGES RIKSBANK

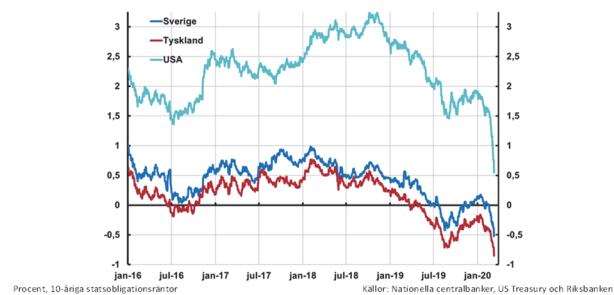
Anna Breman
Vice riksbankschef

Fallande börser

Ökad efterfrågan på säkra tillgångar

Kronan brukar påverkas i oroliga tider

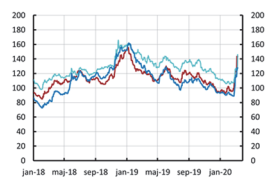
Fallande oljepris

Ökad osäkerhet slår mot företag med lägre kreditvärdighet

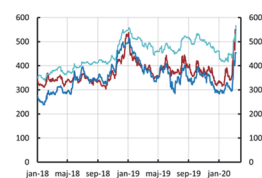

God kreditvärdighet

— USD, Spread på företagsobligationer god kreditvärdighet
 — GBP, Spread på företagsobligationer god kreditvärdighet
 — EUR, Spread på företagsobligationer god kreditvärdighet
 Råntepunkter

Lägre kreditvärdighet

— USD, Spread på företagsobligationer lägre kreditvärdighet
 — GBP, Spread på företagsobligationer lägre kreditvärdighet
 — EUR, Spread på företagsobligationer lägre kreditvärdighet
 Källor: Bloomberg och Barclays

Riksbankens verktygslåda är inte uttömd

Likviditetsstöd

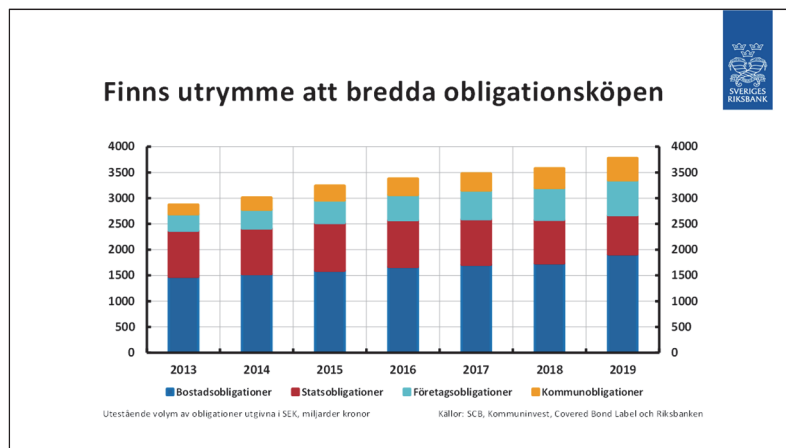
- Lån till finansiella institut för att tillföra likviditet i en kris

Styrräntan

- Men räntan är nära den *effektiva* nedre gränsen

Övriga åtgärder

- Lån till företag via banker
- Köp av stats- kommun- bostads- och företagsobligationer
- Valutainterventioner
- "Forward guidance"

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2017/18
2017/18:RFR1	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Öppen utfrågning om Riksrevisionen - en del av riksdagens kontrollmakt	
2017/18:RFR2	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET Vägen till arbete för unga med funktionsnedsättning – en uppföljning och utvärdering	
2017/18:RFR3	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken 28 september 2017	
2017/18:RFR4	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga utfrågning om barns skuldsättning	
2017/18:RFR5	SOCIALUTSKOTTET Samordnad individuell plan (SIP) – en utvärdering	
2017/18:RFR6	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga utfrågning om internationell handel	
2017/18:RFR7	KULTURUTSKOTTET Offentlig utfrågning om framtidens spelpolitik	
2017/18:RFR8	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om finansiell stabilitet och makrotillsyn den 23 januari 2018	
2017/18:RFR9	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om vägen till arbete för unga med funktionsnedsättning – en uppföljning och utvärdering	
2017/18:RFR10	SOCIALUTSKOTTET Personlig assistans – effekter av rättsutvecklingen	
2017/18:RFR11	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Forskarhearing om nya svenskar och demokratin	
2017/18:RFR12	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 6 mars 2018	
2017/18:RFR13	TRAFIKUTSKOTTET Fossilfria drivmedel för att minska transportsektorns klimatpåverkan – flytande, gasformiga och elektriska drivmedel inom vägtrafik, sjöfart, luftfart och spårbunden trafik	
2017/18:RFR14	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om konkurrens på lika villkor inom luftfarts- och åkerinäringarna	
2017/18:RFR15	UTBILDNINGSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om trygghet och studiero i skolan	
2017/18:RFR16	TRAFIKUTSKOTTET Järnvägstunnlar och skogsbilvägar – en uppföljning av klimatanpassningsåtgärder för infrastruktur	
2017/18:RFR17	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om Riksbankens rapport Redogörelse för penningpolitiken 2017	
2017/18:RFR18	FÖRSVARsutskottet Försvarsutskottets offentliga utfrågning om cybersäkerhet	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2017/18
2017/18:RFR19	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport Svensk finanspolitik 2018	
2017/18:RFR20	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Regeringens resultatredovisningar i ett 20-årigt perspektiv – utgiftsområde 8 Migration	
2017/18:RFR21	Seminarium om Agenda 2030	
2017/18:RFR22	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning med anledning av Riksrevisorernas årliga rapport 2018 och Riksrevisionens uppföljningsrapport 2018	
2017/18:RFR23	KULTURUTSKOTTET Öppet seminarium om Efter #metoo – hur går vi vidare?	
2017/18:RFR24	UTBILDNINGSUTSKOTTET Studie- och yrkesvägledning i grundskolan och gymnasieskolan – en uppföljning	
2017/18:RFR25	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om fossilfria drivmedel för att minska transportsektorns klimatpåverkan	
2017/18:RFR26	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om anpassning av väg och järnväg till ett förändrat klimat	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2018/19
2018/19:RFR1	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 8 november 2018	
2018/19:RFR2	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om finansiell stabilitet den 5 februari 2019	
2018/19:RFR3	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om transportsektorns bidrag till att uppfylla klimatmålen	
2018/19:RFR4	SKATTEUTSKOTTET En utvärdering av personalliggarssystemet	
2018/19:RFR5	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 7 mars 2019	
2018/19:RFR6	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning den 2 maj om Riksbankens rapport Redogörelse för penningpolitiken 2018	
2018/19:RFR7	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport Svensk finanspolitik 2019	
2018/19:RFR8	KULTURUTSKOTTET Att redovisa resultat – En uppföljning av regeringens resultatredovisning av utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	
2018/19:RFR9	SKATTEUTSKOTTET Skatteutskottets utvärdering av personalliggarssystemet	
2018/19:RFR10	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om skogen som resurs och livsmiljö	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2019/20
2019/20:RFR1	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 24 september 2019	
2019/20:RFR2	UTBILDNINGSUTSKOTTET Seminarium om livslångt lärande	
2019/20:RFR3	KULTURUTSKOTTET Att redovisa resultat	
2019/20:RFR4	UTBILDNINGSUTSKOTTET Regeringens resultatredovisning för UO15 och UO16 – utbildningsutskottets uppföljningar 2012–2018	
2019/20:RFR5	FINANSUTSKOTTET Hur påverkas den finansiella stabiliteten av cyberhot, fintech och klimattförändringar? En översikt av forskning, aktörer och initiativ	
2019/20:RFR6	NÄRINGSUTSKOTTET Uppföljning av beslutet att bilda Sveriges export- och investeringsråd	
2019/20:RFR7	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om finansiell stabilitet den 29 januari 2020. Fintech och cyberhot – Hur påverkas den finansiella stabiliteten?	
2019/20:RFR8	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET, KULTURUTSKOTTET, SOCIALFÖRSÅKRINGSUTSKOTTET, SOCIALUTSKOTTET, UTBILDNINGSUTSKOTTET Offentlig utfrågning på temat psykisk hälsa i ett Agenda 2030-perspektiv	
2019/20:RFR9	UTBILDNINGSUTSKOTTET Öppen utfrågning inför den forskningspolitiska propositionen	
2019/20:RFR10	TRAFIKUTSKOTTET Mobilitet på landsbygder – forskningsöversikt och nulägesbeskrivning	
2019/20:RFR:11	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Forskarhearing om den representativa demokratins utmaningar i polariseringens tid	
2019/20:RFR:12	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga utfrågning om överskuldsättning	